

Подолання викликів: Динаміка стану квір-безпеки на Південному Кавказі та залученості ЄС

Вступ

На Південному Кавказі безпека квір-людей слугує ключовою ілюстрацією складної взаємодії геополітичної динаміки та різноманітних культурних наративів. Ця стаття досліджує квір-солідарність, зелене бачення європейської безпеки, стійкість під час регіональних війн і надзвичайних ситуацій, та роль Європейського Союзу. Стаття має на меті дати уявлення про багатогранні питання безпеки квір-людей в регіоні, а також дослідити особливості досвіду квір-спільнот на Південному Кавказі, де цей дискурс про безпеку винесений на перший план.

Багатогранний ландшафт: Загальний контекст регіону

Виклики, з якими стикаються ЛГБТІ+ спільноти в регіоні, глибоко вкорінені в історичному та політичному контекстах, а тривалий вплив радянської влади відіграє значну роль у формуванні поточної ситуації. Квір-фобські практики, що сягають корінням у законодавчі заходи більшовицького та пізньорадянського періодів, продовжують проявлятися в тому, як ЛГБТІ+ дискурс розглядають в політиці та медіа, що безпосередньо впливає на життя спільноти. Ініціатива криміналізації чоловічих гомосексуальних стосунків за радянських часів в регіоні не лише загнала ЛГБТІ+ спільноту в підпілля, але й постійно підживлювало публічні дискурси ненависті (Caucasus Edition, 2018). Законодавча заборона була скасована в Грузії у 2000 році, в Азербайджані — у 2001 році, у Вірменії — у 2003 році (Heinrich Böll Stiftung, 2016). Хоч ці законодавчі зміни й стали значним кроком вперед, але ставлення суспільства до спільноти не зазнало значних змін.

Після радянських часів і подальшої декриміналізації одностатевих стосунків регіон Південного Кавказу зіткнувся з проблемами безпеки квір-спільноти. Усі три країни — Вірменія, Азербайджан та Грузія — мають схожі виклики та проблеми, що стосуються квір-спільноти. Сьогодні спільнота стикається з прямими нападами та переслідуваннями, які включають фізичне, психологічне та символічне насильство. Це свідчить про вороже середовище в регіоні, що потребує сфокусуватися на темі безпеки квір-спільноти. Отже, загальна ситуація ЛГБТІ+ спільноти в регіоні викликає тривогу.

Починаючи з 2014 року, індекс "Райдужна Європа" ILGA Europe оцінює Азербайджан як країну з найгіршим законодавством та політикою в питаннях захисту ЛГБТІ+, що ставить її на останнє місце серед усіх 46 країн-членів Ради Європи (ILGA-Europe, 2023). За цим же індексом Вірменія посідає 44 місце, забезпечуючи лише 7% захисту прав ЛГБТІ-спільноти. Попри те, що Грузія є регіональним лідером, вона має лише 25% правових та політичних практик захисту для ЛГБТІ-людей. Ці цифри підкреслюють нагальну необхідність вивчення проблем квір-безпеки на Південному Кавказі. Хоч порівняно з десятирічною давністю, ЛГБТІ+ і стали більш видимими та публічними, ставлення громадськості та держави до спільноти залишається в основному незмінним, а задокументовані злочини на ґрунті ненависті та мова ворожнечі щороку свідчать про зростання дискримінації, насильства та переслідувань. Отже, ці реалії продовжують формувати життя ЛГБТІ+ людей — і особливо транслюдей — як у неявний, так і в явний спосіб, погіршуючи їхнє становище та відштовхуючи їх від життя в суспільстві.

Квір-солідарність у регіоні

Стикаючись зі значними викликами, що постають перед відповідними урядами та суспільствами в регіоні, квір-солідарність відіграє ключову роль у посиленні стійкості та публічності квір-спільноти Південного Кавказу. Однак досягнення квір-солідарності є значним викликом у кожній з країн окремо та в регіоні в цілому.

На внутрішньодержавному рівні уряди кожної з країни надають мінімальну підтримку квір-рухам. Проте, наприклад, в Азербайджані спільноту не розглядають як соціальну групу, а держслужбовці, бюджетні установи та ЗМІ активно підтримують і пропагують дії проти квір-спільноти як мішені. Наприклад, урядовці та члени парламенту укорінюють щодо спільноти шкідливі стереотипи, впроваджуючи такі закони та політику, що обмежують фундаментальних прав і свобод. Така ситуація сприяє створенню середовища, в якому спільнота шукає підтримки насамперед у західних країнах, що призводить до конкуренції за обмежені ресурси, що призводить до сегрегації, а не до солідарності.

Крім того, квір-ідеологія недостатньо розвинена в кожній з цих країн, що відображається значною прогалиною в гендерних та соціальних дослідженнях. Ці дослідження є навмисно аполітичними, тому активісти змушені одночасно займатися активізмом і саморозвитком. Це створює зайвий тиск на них, і часом призводить до сутичок, коли квір-феміністичні спільноти виступають проти трансексклюзивних радикальних феміністок. Такі ідеологічні розбіжності ще більше розділяють спільноту.

Громадський сектор також страждає від нестачі людського ресурсу через небезпечний характер роботи та потребу у кваліфікованих активістах, які володіють англійською мовою та мають глибоке розуміння соціальних процесів. Надзвичайно важливою є побудова довіри з людьми, з якими активісти працюють, щоб запевнити їх, що всі — на одному боці, й не працюють на уряд. Такі складні реалії заважають розвиватися новим активістам, спричиняють проблеми з безпекою і психічним здоров'ям. Все це також змушує досвідчених активістів залишати країну, що призводить до скорочення людських ресурсів і уповільнює процес квір-солідарності. Зменшення людських ресурсів зменшує спроможність організовувати заходи з розбудови спільнот, що негативно впливає і на зворотній зв'язок з боку спільнот.

Ще одна важлива проблема в регіоні стосується того, як люди сприймають і практикують діяльність на захист прав ЛГБТІ+. Через високий рівень небезпеки деякі з правозахисних активістів дотримуються стриманої стратегії і працюють непомітно для громадськості, щоб забезпечити безпеку спільноти та зберегти анонімність працівників. Інші виступають за більш гучний активістський підхід, прагнучи більшої публічної видимості, щоб квір-люди були більш помітними, попри можливі жертви. Ці ідеологічні розбіжності суттєво впливають на зусилля, спрямовані на квір-солідарність у регіоні.

На тлі цих викликів спільнота намагається налагодити зв'язки з колегами-активістами з регіону. Квір-солідарність у регіоні розвивається повільно через брак людських ресурсів — багато організацій не надають цьому питанню пріоритетного значення у своїй діяльності. Загалом, регіональна співпраця стикається з перешкодами, серед яких — тривалий конфлікт між Азербайджаном і Вірменією, а також проблема обмежених можливостей для квір-організацій в Азербайджані.

Стійкість в умовах надзвичайних ситуацій: Квір-виживання

В регіональних умовах вузьких можливостей для солідарності та квір-активізму, питання безпеки ЛГБТІ+ спільноти стикається з підвищеними загрозами під час надзвичайних ситуацій. Нещодавній збройний конфлікт, а також Друга війна за Нагірний Карабах між Азербайджаном і Вірменією, що тривала з 21 вересня по 10 листопада 2020 року, у поєднанні з викликами, спричиненими глобальною пандемією — все це непропорційно вплинуло на квір-спільноту регіону, збільшивши її вразливість на в багатьох сферах.

Економічна дискримінація є першою серйозною перешкодою в особливості для трансгендерних людей, що зменшує для багатьох з них кількість можливостей для працевлаштування в дружніх до квір-людей просторах, які можна часто зустріти у сфері послуг. Фінансова незахищеність ЛГБТІ+ посилилася, коли пандемія призвела до чисельних закриттів закладів у, в тому числі сфері масового туризму, де до пандемії працювало багато представників спільноти. Системне насильство, якого зазнають квір-люди, в поєднанні з обмеженими механізмами протидії та підтримки, сприяло порушенню психічної стабільності, що ще більше посилило безпекові ризики під час надзвичайних

ситуацій.

На тлі цих викликів багато представників спільноти, шукаючи притулку, повернулися до своїх домівок чи в регіони, що часто є навіть більш консервативними середовищами по відношенню до ЛГБТІ+. Возз'єднання з сім'ями також відбувалися напружено, оскільки члени сімей тисли на них у зв'язку з безробіттям, самовираженням і їх статусом у стосунках. Все це спричиняє негостинне домашнє середовище.

ЛГБТІ+ спільнота, відома тим, що заради виживання власноруч створює сім'ї не з родичів, під час пандемії опинилася з проблемою відокремленості від таких мереж підтримки. Це посилює відчуття ізоляції й депресію. Фінансові труднощі ще більше обмежили соціальну взаємодію, обмеживши доступ до громадського транспорту та перешкоджаючи спілкуванню з друзями та участі в соціальних заходах.

Проблеми не зникли й під час війни, оскільки військові інституції демонстрували сильну квірфобію, перетворюючи військову службу на вороже середовище для спільноти. Щоб ухилитися від призову, учасники часто піддавалися принизливим процедурам або, в деяких випадках, їх неправдиво оголошували психічно хворими й відправляли до реабілітаційних установ.

Війна також створила унікальні виклики для ЛГБТІ+ активістів, оскільки виступи за мир викликали ворожість і наражали їх на додаткові небезпеки. Дискурс про права ЛГБТІ+ було відсунуто, затьмарено гостротою конфлікту. Це призвело до зростання націоналістичних і патріотичних практик. Сплеск націоналізму створив додаткову загрозу для квір-спільноти, зробивши її більш вразливою до нападів. Підсумовуючи, слід сказати, що оскільки квір-спільноти борються з фінансовою незахищеністю, проблемами психічного здоров'я та підвищеною вразливістю як легкі мішені, то зіштовхуються з додатковими перешкодами під час надзвичайних ситуацій. Це створює нагальну потребу в інклюзивних та захисних заходах для ЛГБТІ+ спільноти під час кризових ситуацій.

Підтримка ЄС у сфері квір-безпеки на Південному Кавказі

Ситуація з безпекою квір-людей на Південному Кавказі та в інших частинах Європи демонструє значні відмінності, що відображають різний рівень прихильності до прав ЛГБТІ+ серед країн-членів ЄС. У той час як деякі країни ЄС є безпечним середовищем для спільноти, інші мають проблеми, що вимагають відстоювання прав квір-людей. Зокрема, в країнах Східного партнерства – Азербайджані, Вірменії та Грузії – ЄС докладає зусиль для просування прав ЛГБТІ+ за допомогою спеціальних ініціатив. Попри відсутність єдності серед країн-членів ЄС, загальна прихильність до гендерної рівності та прав квір-спільноти позиціонує ЄС як одного з ключових захисників інтересів спільноти. Це проявляється у підтримці з боку ЄС регіону Східного партнерства, включно з фінансуванням та цілеспрямованим підходом до питань ЛГБТІ+. Зелене бачення ЄС сприяє перенесенню позитивних практик і законодавства з більш прогресивних країн ЄС у регіон Південного Кавказу, забезпечуючи всебічне підвищення рівня захисту прав квір-людей.

Зважаючи на відсутність державної підтримки активізму ЛГБТІ+ на Південному Кавказі, ЄС відіграє важливу роль у підтримці руху, надаючи необхідні ресурси та адвокаційні платформи. Підтримка ЄС сприяє регіональній та міжнародній співпраці, розширюючи можливості квір-спільноти долучатися до ефективної адвокації прав ЛГБТІ+. Підтримка не обмежується фінансуванням, а створює можливості для розбудови спільноти та нетворкінгу. Конференції, такі як збори ILGA, заходи організацій з країн ЄС, та ініціативи посольств слугують важливими платформами для квір-активістів на Південному Кавказі, що допомагає об'єднуватись, обмінюватись досвідом та розбудовувати солідарність.

Посольства різних країн ЄС сприяють вирішенню проблем ЛГБТІ+ на Південному Кавказі, організовуючи прийоми та зустрічі, що надають спільноті можливість озвучити виклики та досліджувати шляхи підтримки. Багатостороння підтримка ЄС не лише допомагає з ресурсозабезпеченням, але й сприяє створенню відкритого для співпраці середовища, що дає змогу

активістам на Південному Кавказі орієнтуватися і протистояти унікальним безпековим проблемам квір-людей в регіоні. За своєю суттю прихильність ЄС підкреслює взаємозв'язок з питанням безпеки квір-людей, ілюструючи принцип "якщо хтось в небезпеці — ніхто не в безпеці". Що підкреслює важливість колективних зусиль у забезпеченні прав ЛГБТІ+ в різних геополітичних ландшафтах.

Висновки

Підсумовуючи, зазначу, що квір-спільнота Південного Кавказу стикається з постійними викликами на шляху забезпечення безпеки та досягнення інклюзивних та прогресивних прав. Пріоритетність квір-солідарності та створення стійкого руху має вирішальне значення для посилення публічності квір-спільнот. Значна роль підтримки ЄС вже призвела до помітних досягнень. Завдяки постійним зусиллям та самовідданості спільнота прагне не залишити нікого осторонь, сприяючи створенню більш інклюзивного та безпечного середовища для всіх.

Недж Гуле

Список використаних джерел

1. Caucasus Edition. (2018, February 3). Under the Rainbow Flags: LGBTI Rights in the South Caucasus | Caucasus Edition. <https://caucasusedition.net/en/under-the-rainbow-flags-lgbti-rights-in-the-south-caucasus/>
2. "Live as you wish, but make sure other people do not know" | Heinrich Böll Stiftung. (2016, December 8). Heinrich Böll Stiftung. [https://www.ilga-europe.org/report/rainbow-europe-2023/](https://www.boell.de/en/2016/12/08/situation-lgbti-individuals-soth-caucasus#:~:text=During%20the%20Soviet%20era%2C%20male.and%20in%20Armenia%20%2D%20in%202003.](https://www.boell.de/en/2016/12/08/situation-lgbti-individuals-soth-caucasus#:~:text=During%20the%20Soviet%20era%2C%20male.and%20in%20Armenia%20%2D%20in%202003.)3. ILGA-Europe. (2023, May 11). Rainbow Europe Map and Index 2023 | ILGA-Europe. ILGA-Europe | Safety, equality and freedom for LGBTI people in Europe & Central Asia. <a href=)